

28.11.2007

Dnro 3832/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

POLIISILAIN MUKAINEN KIINNIOTTO (ASEM)

1

KANTELU

Kantelija arvosteli viestissään eduskunnan oikeusasiamiehelle poliisin menettelyä Smash Asem -mielenosoituksen yhteydessä. Hän kertoi olevansa free lance -valokuvaaja ja dokumentoineensa kyseisen mielenosoituksen tapahtumia, kun hänet perusteettomasti otettiin kiinni. Kantelija kertoi noudattaneensa poliisin ohjetta poistua saartorenkasta. Kantelija halusi myös tiedon rekisterimerkintöjensä kohtalosta.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatiedot

Kantelija otettiin kiinni 9.9.2006 klo 22.30. Kiinniottopaikaksi oli merkitty Mannerheimintie 3 BIO BION edusta. Hänet vapautettiin seuraavana yönä klo 00.25 rikosylikomisarion päätöksellä, kun hänen valokuvaaja-ammattinsa tuli rikosylikomisarion tietoon. Hän oli siten vapautensa menettäneenä vajaan kaksi tuntia.

Kiinnioton tehnyt vanhempi konstaapeli on esitutkinnassa todistajana kertonut, että "loppuhetkillä väki saarrettiin vanhan ylioppilastalon viereiselle aukiolle" ja paikalla olleille ihmisille ilmoitettiin, että ravintolasta tulleet ja muu mellakkaan kuulumaton väki voisi poistua paikalta. Poliisit tekivät kujan, jota pitkin pääsi poistumaan. Vanhempi konstaapeli kertoo ottaneensa kantelijaksi osoittautuneen miehen puhutteluun, jolloin tämä oli kertonut olevansa toimittaja ja seuranneensa tapahtumia koko illan. Kantelijalla ei vanhemman konstaapelin mukaan kuitenkaan ollut esittää mitään asiakirjaa siitä, että hän olisi toimittaja ja hänen kameransakin oli aivan tavallisen tuntuinen digi-kamera. Vanhempi konstaapeli toteaa päätyneensä kiinniottoon viitaten saatuihin ohjeisiin ottaa mielenosoittajiksi epäiltävät henkilöt "matalalla kynnyksellä" kiinni.

Kanteluun antamassaan selvityksessä vanhempi konstaapeli on kertonut tehneensä kiinnioton poliisilain 20 §:n nojalla. Hänen mukaansa osa "saartorenkasta" poistuvista henkilöistä peitti kasvonsa huiveilla ja

kaulaliinoilla. Aiemmin poliiseja mm. pulloilla heittäneillä henkilöillä oli myös ollut kasvonsa peitettyinä ja mellakan mahdollisuus vaikutti vanhemman konstaapelin mukaan todennäköiseltä. Hän kertoo, että myös kantelija oli osittain peittänyt kasvonsa kaulaliinalla ja kiinniotto-ohjeessa oli painotettu nimenomaan naamioituneita henkilöitä.

Kiinnioton perusteeksi kirjattiin kuitenkin "mellakka" ilmeisesti jo kiinniottettujen kuljetukseen varatussa bussissa. Säilytysuojassa kiinnioton perusteeksi kirjattiin rikosepäily mellakasta ja se, että oli syytä epäillä kantelijan vaikeuttavan asian selvittämistä ja jatkavan rikollista toimintaa.

Kantelijaa ei enää epäillä rikoksesta. Hänelle on 5.2.2007 ilmoitettu kirjeellä, että esitutkinta on hänen osaltaan lopetettu saattamatta asiaa syyteharkintaan. Samalla on ilmoitettu, että mikäli häneltä oli tutkinnan aikana taltioitu henkilötuntemerkit tai DNA-poskitikkunäyte DNA-tunnisteen määrittämistä varten, ne tullaan hävittämään.

3.2

Kannanotto

On jäänyt selvittämättä, miten kantelijan kiinnioton perusteeksi kirjattiin pakkokeinolaki, vaikka vanhempi konstaapeli yksiselitteisesti kertoo toimineensa poliisilain nojalla. Kirjaamiseen lienee vaikuttanut kenttäjohtajan linjaus siitä, että "hajaantumiskäskyn antamisen jälkeen käskyn laiminlyönneille rikosnimike on mellakka". Tätä ja muita kiinniottoihin liittyviä kysymyksiä käsittelen yleisemmin oheen liitettyssä päätöksessäni dnro 1836/2/07, johon tyydyn tässä viittaamaan.

Tässä tapauksessa on ensiksi arvioitava, oliko kiinniottoon poliisilain 20 §:n mukaisia edellytyksiä. Näin siksi, että vanhempi konstaapeli on perustanut toimenpiteensä ainoastaan tähän lainkohtaan ja on ilmeistä, ettei kantelijaa olisi otettu kiinni, jollei vanhempi konstaapeli olisi tätä päätöstä tehnyt. Kantelija on myös päässyt vapaaksi niin pian, että pakkokeinolain kirjaamisella kiinniottoperusteeksi ei ilmeisestikään ole ollut käytännön merkitystä asiassa.

Poliisilain 20 § kuuluu seuraavasti:

Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen.

Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa taikka hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä ja aiemman käyttäytymisensä perusteella vastaavassa tilanteessa on todennäköistä, että hän aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen tai aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

Vanhempi konstaapeli ei ole kertonut, että kantelija olisi jotenkin osallistunut

väkijoukon toimintaan tai että tämä olisi ylipäätään ollut mitenkään häiriöksi. Sinänsä kantelijalla on varmastikin ollut jossain vaiheessa mahdollisuus poistua paikalta; ainakin kun poliisi antoi poistumiskäskyä ennen kuin poliisirivistö lähti eteenpäin Mannerheimintietä etelään Simonkadun-Kaivokadun risteyksestä. On kuitenkin epäselvää, miten poistuminen tämän jälkeen oli mahdollista ilman joutumista kerrottuun poliisin "saartorengaaseen". Pelkkä paikalle jääminen ei nähdäkseni muutoinkaan oikeuta päättelemään olevan todennäköistä, että henkilö aikoo tehdä poliisilain 20 §:n 1 momentissa tarkoitettuja rikoksia tai aiheuttaa tuon lainkohdan 2 momentin mukaista huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Totean myös, että esimerkiksi niskoittelu poliisia vastaan (poistumiskäskyn noudattamatta jättäminen) ei nähdäkseni ole edellä mainitussa lainkohdassa tarkoitettunlainen rikos.

Myös se, että kantelijan kaulaliina osin peitti hänen kasvonsa, on mielestäni heikko peruste epäillä sitä, että hän todennäköisesti tulisi jatkossa käyttäytymään poliisilain 20 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Sinänsä se on voinut herättää epäilyksen siitä, että hän yrittää estää tunnistamistaan, jotta häntä ei voitaisi yhdistää johonkin aiempaan tekoon. Johtopäätöstä henkilön tulevaan toimintaan on mielestäni vaikeampi perustella. Jää myös epäselväksi, oliko kaulahuivi lopultakaan erityisen epätavallisesti kantelijan kasvoilla. Ainakaan sitä ei näytetä pidetyn rikoslaissa rangaistavaksi säädettyinä laittomana naamioitumisena.

Kiinniotto poliisilain 20 §:n perusteella edellyttää yksittäistapauksellista, nimenomaan kyseisen henkilön käyttäytymiseen perustuvaa arviota ja sitä, että muut lievemmat keinot arvioidaan riittämättömiksi. Poliisilain 20 §:n soveltamiseen ei riitä se, että rikosiin syyllistyminen taikka vaaran tai häiriön aiheuttaminen on mahdollista tai edes se, että tällaista käyttäytymistä on syytä epäillä tapahtuvaksi. Toimenpidekynnys on asetettu korkeammalle ("todennäköistä"). Saamissani selvityksissä ei käsitykseni mukaan ole tuotu esiin vakuuttavia perusteluja sen puolesta, että poliisilain 20 §:n 1 momentissa edellytetty (todennäköinen) vaara olisi ollut käsillä.

Yhteenveto

On hyvin kyseenalaista, voidaanko kantelijan kiinnioton perusteeksi esitettyjä seikkoja pitää riittävinä hänen henkilökohtaiseen vapauteensa puuttumiselle. Vaikka kukin poliisimies, tässä va nhempi konstaapeli, joutuu itse omien havaintojensa ja harkintansa perusteella tekemään päätöksen mahdollisesta kiinniotosta, niin nyt puheena olevassa tilanteessa kentällä toimineiden poliisimiesten harkintaa ovat paljolti ohjanneet kenttäjohdolta tulleet ohjeet ja määräykset. Erityisesti tähän ja vapaudenmenetyksen lyhytaikaisuuteen nähden en katso asian antavan aihetta muuhun kuin että kiinnitän vanhemman konstaapelin huomiota edellä esittämiini näkökohtiin poliisilain 20 §:n soveltamisesta.

- - -